

TÜRKİYE'DE SİYASİ DOĞRULUK VERİ KAPSAMININ İNCELENMESİ

BATI BALKANLAR & TÜRKİYE'DE
DOĞRULUK SİSTEMİ İZLEME

Eylül 2023, İstanbul

TI-Türkiye (Uluslararası Şeffaflık Derneği),
Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Türkiye koludur.

Uluslararası Şeffaflık Derneği ülkenin demokratik,
sosyal ve ekonomik yönden gelişimi için toplumun tüm kesimlerinde
şeffaflık, dürüstlük ve hesap verme ilkelerini hâkim kılmayı amaçlamaktadır.

TÜM HAKLARI SAKLIDIR © 2023. TI-Türkiye (Uluslararası Şeffaflık Derneği)

Uluslararası Şeffaflık Derneği bu raporun tüm haklarını saklı tutar ve bu yayının hiçbir bölümü, yazılı yayıncının önceden izni alınmaksızın fotokopi veya herhangi bir materyal saklama veya geri alma sistemi de dahil olmak üzere herhangi bir mekanik veya elektronik biçimde çoğaltılamaz veya iletilemez. Bu rapor sadece ticari amaç olmayan amaçlarla çoğaltılabilir veya kullanılabilir. Her kim bu yayından alıntılar veya çeşitli materyaller kullanmak isterse, kullanılan alıntılar veya materyaller çıkarıldığında kaynağı açıkça belirtmekle yükümlüdür.

Herhangi bir yorumunuz, eleştiriniz veya öneriniz varsa, lütfen aşağıdaki seçeneklerden herhangi biri aracılığıyla bizimle iletişime geçin:

Adres : Kocatepe Mh. Abdülhak Hamit Cd.
No: 24/5, 34437 Beyoğlu/İstanbul

Tel : +90 (212) 240 52 81

E-posta : info@seffaflik.org

Web : www.seffaflik.org

Kalema alan : Gizem Sema

Metodoloji : Integrity Watch - Transparency International

Türkçe çeviri : Birey Anıl Birer

Tasarım : Kurtuluş Karaşın

Türkiye'de Siyasi Doğruluk Veri Kapsamı

IPA-2022-440-922 | Integrity Watch in the Western Balkans and Turkey

**Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir**

Bu belge Avrupa Birliği'nin mali desteği ile hazırlanmıştır. Bu belgenin içeriğinden yalnızca Uluslararası Şeffaflık Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin tutumunu yansıttığı şeklinde değerlendirilemez.

İÇİNDEKİLER

06

GİRİŞ

07

DEĞERLENDİRME VERİ SETLERİNİN LİSTESİ

09

DEĞERLENDİRME SONUÇLARI

10

VERİ ÖZELLİKLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

14

ÖNERİLER

16

SONNOTLAR

GİRİŞ

Artan yolsuzluk algısının yol açtığı ekonomik sorunlar ve kamuya açık verilerin doğrulanmasındaki yetersizlik, Türkiye'de bütçe şeffaflığının sorgulanmasına neden olmuştur. 2013 yılından bu yana Türkiye'de yolsuzluk algısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Türkiye, 2022 yılı Yolsuzluk Algı Endeksi'nde 100 üzerinden 36 puan alarak 180 ülke arasında 101. sırada yer almış ve 2012-2022 yılları arasında en kötü düşüş gösteren 10 ülkeden biri olmuştur. Ayrıca, Şeffaf Bütçe Anketi'nin 2021 sonuçlarına göre Türkiye, bütçe şeffaflığı konusunda sadece sınırlı bilgi sağlayan bir ülke konumundadır. 2017 yılında Vatandaşın Bütçe Rehberi'nin yayınlanması ile Türkiye'nin bütçe şeffaflığı puanı etkili bir şekilde yükselmisti. Ancak yeni hükümet sisteminden kaynaklanan kurumsal yapı değişiminin devam etmesi, 2019 ve 2021 yıllarındaki düşüşte etkili olmuş olabilir. Bu puanlar, tam bütçe şeffaflığının sağlanması için merkezi ve yerel yönetim bütçelerinin şeffaflık sorununa yönelik olarak artırılması gerektiğini göstermektedir.

Hukuki çerçeve açısından, Türkiye'de kamuya açık devlet verisi politikalarına odaklanan özel bir girişim bulunmamakla birlikte, kamuya açık devlet verisi ile ilgili uygulamalara temel teşkil eden kanunlar, yönetmelikler ve politika belgeleri mevcuttur. Türkiye'de 2000'li yılların başından itibaren bütçe şeffaflığını artırmaya yönelik çabalar artmıştır. Bu çabaların bir sonucu olarak, 2003 yılında başlatılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, kamu mali yönetimi ve bütçe şeffaflığı alanında önemli bir reform niteliğindedir. Bu Kanunun yanı sıra 2002 yılında kabul edilen 4789 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 2004 yılında yürürlüğe giren 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 2010 yılında yürürlüğe giren 6085 sayılı Sayıştay Kanunu da kamu mali yönetimi ve bütçe şeffaflığı alanında önemli reformlardır. Bütçe şeffaflığını dolaylı olarak sağlamayı amaçlayan diğer düzenlemeler ise 6328 sayılı Sayıştay Kanunu ve Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'dur. Ayrıca, kamu bilgilerine erişim hakkı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile düzenlenmiştir. Öte yandan, hukuk devlet sırları, ticari sırlar ve kişisel verilerin korunması ihtiyacına dayalı olarak geniş muafiyetler sağlamakta ve halkın devlet bilgilerine erişimini sınırlandırmaktadır.

Öte yandan, temel makroekonomik istatistiklerin güvenilirliği konusunda artan endişelere dikkat çekmek önemlidir. Son birkaç yıldır Türkiye İstatistik Kurumu'nda (TÜİK) sık sık yaşanan yönetim değişiklikleri kurumun güvenilirliğini önemli ölçüde zedelemiştir. Halkın resmi olarak yayınlanan makroekonomik verilere olan güveni azalmıştır. Ayrıca, son yıllarda halkın kamu kurumlarının güvenilirliğine olan inancının azalması bu endişeleri daha da artırmıştır.

Ülkede, kamu yönetimi ve mali yönetime ilişkin kapsamlı bir reform programına hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır. Yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planının bulunmaması, yolsuzlukla mücadele konusunda yeterince kararlı olunmadığını göstermektedir.

DEĞERLENDİRME VERİ SETLERİNİN LİSTESİ

Türkiye'deki koşullar, özellikle siyasi partilerin mali denetimi, kamu ihaleleri ve bütçe şeffaflığı bağlamında kaygı vericidir.

Hükümet bütçesi, harcamaları ve kamu ihaleleri de dahil olmak üzere siyasi çıktı verileri (policy output data) bağlamında, veri setinin güvenilirliği defalarca sorgulanmıştır. Türkiye'de hâlihazırda kamu özel işbirliği (KÖİ) faaliyetlerinin düzenlenmesi, kontrol edilmesi ve izlenmesine yönelik ortak bir yapı bulunmamaktadır. Türkiye, şeffaflığı ve etkin çalışmayı teşvik etmek amacıyla, imtiyazlar ve KÖİ'ler için daha tutarlı bir yasal çerçeve sağlamalıdır. Ayrıca, KÖİ sözleşmelerine ilişkin bilgiler kamuoyu ile şeffaf bir şekilde paylaşılmamaktadır; paylaşılsaydı kamu ihalelerine siyasetin karışması iddialarının önüne geçilebilirdi. Bu durum, koşullu mali yükümlülüklerin daha iyi değerlendirilmesini engellemektedir.

İç kontrol ve denetim prosedürlerinin etkisizliği göz önüne alındığında, merkezi yönetimin hesap verebilirliği zayıf kalmakta ve siyasi himayeye imkan tanımaktadır. Buna ek olarak, bütçe üzerindeki parlamento denetiminin sınırlı olması bütçe şeffaflığının azalmasına neden olmuştur. Ayrıca, kamu ihale kanununa eklenen çok sayıda istisna ciddi bir endişe konusu olmaya devam etmektedir. Çıkar çatışmalarının önlenmesi, kovuşturulması ve cezalandırılması ile mal bildiriminde bulunulması, doğrulanması ve açıklanmasına ilişkin yasal çerçeve yetersiz kalmaya devam etmektedir.

Siyasetin finansmanına ilişkin resmi istatistikler, siyasi partilerin mali faaliyetlerine ilişkin davalar ve soruşturmalar ya da mal varlıklarına el konulmasına ilişkin bilgileri içerecek kadar ayrıntılı değildir. Siyasi partilerin propaganda yapma olanakları arasındaki gözle görülür farklılıklar; özel ve kamu televizyon kanalları ile gazetelerdeki ağır tarafsızlık ihlalleri; resmi olarak bağımsız bir yargı organı olan Yüksek Seçim Kurulu'nun uygulamalarının şeffaflığı ve tarafsızlığına ilişkin ciddi güven eksikliği; bazı siyasi partilere yönelik ayrımcı uygulamalar - kapatma davası açılarak hazine yardımıyla yararlanmalarının engellenmesi - tüm bunlar seçimlerin demokratik niteliğine gölge düşürmektedir.

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu en önemli yapısal sorunlardan biri, hem iktidar ve iş dünyası elitleri arasındaki yozlaşmış bağlar hem de bu bağları mümkün kılan ve güçlendiren sistemik eksiklikler ve mekanizmalar nedeniyle yolsuzluk ve kamu kaynaklarının israf edilmesidir. Bu nedenle yetkililer, şirket sahipliği verilerini siyasetin finansmanı ve ihale verileriyle eşleyerek (cross-referencing), kişisel kazanç elde etmek için siyasi kararları etkilemeye yönelik şüpheli bağlantıları ve potansiyel girişimleri ortaya çıkarabilir.

VERİ KAYNAKLARININ LİSTESİ

D1 – Kamu görevlileri kataloğu: belirli bir kıdem seviyesinin üzerindeki tüm kamu görevlilerinin bir listesini ve görevlerine ilişkin ayrıntıları içerir.

D2 – Kamu görevlilerinin mal varlığı ve kazançları: belirli bir kıdem seviyesinin üzerindeki kamu görevlilerinin (ve bazı durumlarda ailelerinin) temel mal varlıklarını ve kazançlarını içerir

D3 – Siyasetin finansmanı: bir siyasetçi, bir siyasi parti, bunların komiteleri ve üçüncü şahıslar tarafından belirli bir süre boyunca alınan mali desteklere ilişkin verileri içerir.

D4 – Lobcilik toplantıları: kayıtlı lobcilerin bir listesini, kimler adına lobcilik yaptıklarını ve lobcilik faaliyetlerinin ayrıntılarını içerir.

D5 – Devlet bütçesi: üst düzeyde ulusal devlet bütçesi dahil (örneğin sektör, departman, alt departman vb. bazında harcamalar).

D6 – Devlet harcamaları: Belirli kalemlere ilişkin aylık devlet harcamaları (genellikle bu, 1 milyon doların altındaki veya hatta 100.000 doların altındaki harcama tutarlarının münferit kayıtları anlamına gelir) ile birlikte, ayrıntılı işlem düzeyinde fiili veya geçmiş ulusal devlet harcamalarının kayıtları.

D7 – Kamu ihaleleri: sadece teklif talepleri değil, ihale sonuç verileri de dahil olmak üzere ulusal veya federal devlet tarafından düzenlenen sözleşmelerin ayrıntıları

D8 – Oy kayıtları: ulusal yasama organındaki bireysel seçmenlere ilişkin kayıtları içerir (oturma, oda ve hukuki kategoriler dahil değişiklik, yeni yasa tasarısı, adaylık, vb.)

D9 – Şirket kayıtları: bir sektörde faaliyet göstermek üzere yasal olarak kayıtlı her şirketin bir listesini içerir. Şirketlerin ne zaman kurulduğu ve hala faal olup olmadıklarına dair bilgilerin yanı sıra şirket yöneticileriyle ilgili detayları da içermelidir.

D10 – İntifa hakkı sahipliği: Şirketler veya tapu kayıtları da dahil olmak üzere, bir mülkün nihai sahibi olan gerçek kişilerin adlarını içerir

D11 – Arazi ve emlak kayıtları: arazi mülkiyeti, kullanım hakkı ve konumu hakkında ulusal düzeyde bilgi içerir. Bu bilgiler genellikle bir tapu sicil kurumu ve/veya ulusal kadastro tarafından tutulur.

DEĞERLENDİRME SONUÇLARI*

Değerlendirilen veri kaynaklarında tespit edilen zayıf noktalardan biri, verilerin kamuya açık olup olmamasıyla ilgilidir. Şöyle ki, kamu görevlilerinin mal varlıkları ve kazançları, intifa hakkı sahipliği ve arazi ve emlak kayıtlarına ilişkin veriler ulusal düzeyde mevcuttur, ancak bu bilgiler kamunun erişimine açık değildir. Bununla birlikte, lobicilik faaliyetlerini ve oy kayıtlarını düzenleyen herhangi bir kanuni belge bulunmamaktadır, bu yüzden söz konusu bireyleri ve kuruluşları tespit etmemize ve açıklamamıza imkân tanıyacak veriler bulunmamaktadır.

Aşağıdaki tabloda ifade edilen puanlamadan da anlaşılacağı üzere, devlet bütçesi, devlet harcamaları ve şirket kayıtları veri setleri arasında ilk sırada gelmektedir. Devlet harcamalarına ilişkin veriler birleştirilmiş (aggregated) olup meta veri ve dokümantasyondan yoksunken, şirket kayıtları format, erişilebilirlik, meta veri ve dokümantasyon açısından sorunludur. Devlet bütçesi veri setinin iyileştirilmesi için belirlenen alanlardan biri de veri birleştirmesidir. Hâlihazırda yıllık bütçe rakamları çoğunlukla birleştirilmiştir ve bu da bütçe raporlarının detaylı analizini engellemektedir. Veri seti, harcamaların devlet talimatı veya sözleşme gibi bir yükümlülükle ya da söz konusu birime tahsis edilen bütçe ile ilişkilendirilmesine müsaade etmemektedir. Öte yandan, veriler çoğunlukla tam ve zamanında raporlanmadığı için en kötü performans gösteren alan siyasi finansman olmuştur.

Verilerin birleştirilmesi kamu ihale verileri için de bir problem teşkil etmektedir. Yayımlanan veriler tanımlayıcıları, belgeleri ya da herhangi bir düzeyde ayrıntıyı içermemektedir. Kamu İhale Kanunu'na eklenen çok sayıda istisna, kamu harcamalarının şeffaflığını ve hesap verebilirliğini sektöre uğratmaktadır. Sektöre özgü birçok kanun şeffaflığı sınırlandırmaktadır. Özellikle altyapı projelerine yönelik ihaleler birçok kez değiştirilmekte ve ek ödemeler yapılmaktadır. Ayrıca, kamu ihalelerine siyasetin karışması iddialarını önlemek için KÖİ sözleşmelerine ilişkin bilgiler şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmamaktadır.

* Her bir veri kendi yayınlanma süreleri içinde değerlendirilmiştir.

VERİ ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sekiz kamu politikası alanında ölçülen göstergelerin her biri EVET/HAYIR cevabı ile değerlendirilmiştir. Soruların her biri için toplanan değerlerden nihai bir puan elde edilecektir.

- Her bir 'E' değeri 1'e eşittir.
- Her bir 'H' değeri 0'a eşittir.

Yukarıdakilere bir istisna, aşağıda nasıl ölçüleceği detaylandırılmış olan D-Formatlar maddesidir (Madde 6).

D-Mevcudiyet Bu bilgi kamuya açık olmasa bile herhangi bir biçimde mevcut mu? EVET/HAYIR/KANIT YOK (Lütfen kanıtı açıklayın ve varsa verilerin varlığına işaret edebilecek bağlantıları ekleyin). Değerlendirilen veri kümelerinden herhangi biri için bu sorunun cevabı 'HAYIR' ise, bu veri kümesi için 'Veri' ve 'Belgeleme' sorularını yanıtlamanıza gerek yoktur, çünkü bunlar uygulanabilir olmayacaktır.

D-Veri Bu veriler herhangi bir biçimde çevrimiçi olarak mevcut mu? EVET/HAYIR (Mevcut verilerin bağlantılarını kanıt olarak ekleyin.) Değerlendirilen veri kümelerinden herhangi biri için bu sorunun cevabı 'HAYIR' ise, bu veri kümesi için 'Veri' ve 'Belgeleme' sorularını yanıtlamanıza gerek yoktur, çünkü bunlar uygulanabilir olmayacaktır.

D-Zamanlılık Mevcut veri setleri zamanında düzenlenmiş ve güncellenmiş mi? EVET/HAYIR (Son güncelleme tarihini ve güncelleme sıklığını kanıt olarak ekleyin).

D-Tamlık Veri seti raporlanması gereken tüm birimleri/öğeleri/konuları içeriyor mu? (Örneğin, yetkililerin mal varlıkları ve çıkarları söz konusu olduğunda, veri seti ilgili tüm yetkilileri içeriyor mu, yoksa eksik olanlar var mı?) EVET/HAYIR (Hayır ise, eksikliğin kapsamını açıklayın ve herhangi bir temel örnek verin. Derinlemesine araştırma yapmadan bunu değerlendirmek çoğu zaman mümkün olmayacaktır, bu nedenle bu soru pilot olarak ele alınacaktır).

D-Detaylılık Devlet, verileri, veri birleştirmesi yapmadan, mevcut en ince detayına kadar yayınlıyor mu? EVET/HAYIR (Kanıt olarak mevcut veri birleştirmelerini açıklayınız.) Örneğin devlet harcamaları, ödenen her bir fatura düzeyinde en ayrıntılı şekilde raporlanabilir veya harcama kategorisi veya kurum bazında birleştirme yapılmış olabilir.

D-Formatlar Devlet veri setlerini makine tarafından okunabilir ve yeniden kullanılabilir formatlarda yayınlıyor mu? EVET/HAYIR. EVET ise: a) makine tarafından okunabilir bir dosya mı? veya b) API'ler aracılığıyla mı okunuyor? HAYIR ise, a) gö-rüntü/el yazısı metin mi yoksa b) dijital metin mi? (Mevcut tüm formatların listesini kanıt olarak ekleyin.) Makine tarafından okunabilir ve yeniden kullanılabilir formatlara bazı örnekler şunlardır: csv, xls, xlsx, ods, xml, shp, px ve json. **Bu soru için puanlama şu şekildedir: EVET(a) = 1; EVET(b) = 1,5; HAYIR(a) = 0; HAYIR(b) = 0,5.**

D-Açıklık Hükümet ücretsiz ve 'açık ve kısıtlamasız' bir lisans altında açık veri yayınlıyor mu? EVET/HAYIR (Kanıt olarak geçerli ücretlendirme politikasına ve lisansa yönelik referansları ekleyin). Açık bir lisans, herkesin veriyi yeniden kullanma iznine sahip olduğunu açıkça belirtmeli ve atıfta bulunma ve benzer şekilde paylaşma dışında verinin ne için yeni-den kullanılabilceğine dair kısıtlama getirmemelidir. Nelerin açık lisans olarak sayıldığına dair ayrıntılı bir genel bakış için Açık Tanım ve uyumlu lisanslar listesine bakınız.

D-Erişilebilirlik Hükümet veri kümelerini zorunlu kayıt olmadan yayınlıyor mu? EVET/HAYIR (Şart koşulan herhangi bir kayıt süreci-ne ilişkin bağlantıları kanıt olarak ekleyin).

D-Interoperability Devlet veri toplarken ve yayınlarken ortak tanımlayıcılardan yararlanıyor mu? EVET/HAYIR (Kanıt olarak uygulanan herhangi bir standarda verilen referansları ekleyin. Evet ise, lütfen bu ortak tanımlayıcıların diğer önemli veri kü-meleriyle paylaşılıp paylaşılmadığı hakkında bilgi verin).

D-Diğer verilerle birlikte işlenebilirlik Devlet, veri setlerinin en azından açıklayıcı bir başlık, veri kaynağı, yayın tarihi ve mevcut formatlar dahil olmak üzere tutarlı temel metaveri içermesini sağlıyor mu? EVET/HAYIR (Kanıt olarak, mevcut metaveri açıklamalarına dair bağlantıları ekleyin.)

D-Belgeleme Devlet, yayınlanmış veri setleri için, verilerin kaynak(lar)ını ve analitik sınırlılıklarını anlamak için yeterli bilgi içeren açık dokümantasyon sağlıyor mu? EVET/HAYIR (Bu türdeki belgelere bağlantıları kanıt olarak ekleyin.)

D-Kapsam Veri seti ulusal düzeyde mevcut mu? EVET/HAYIR (HAYIR ise, lütfen kapsanan coğrafi alanı notlara ekleyin).

Veri seti	Var mı?	Veri	Zamanında düzenlenmiş mi?	Tam mı?	Detaylı mı?	Formatlar
Lobicilik Toplantıları	H	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Kamu görevlilerinin malvarlığı ve kazançları	E	H	N/A	N/A	N/A	N/A
Şirket kayıtları	E	E	E	E	E	H(b)
İntifa hakkı sahipliği	Y	H	N/A	N/A	N/A	N/A
Kamu görevlileri	E	E	E	H	H	H(b)
Devlet bütçesi	E	E	E	E	H	H(b)
Devlet harcamaları	E	E	E	E	H	E(a)
Kamu ihaleleri	E	E	E	E	H	H(b)
Siyasal finansman	E	E	H	H	H	H(b)
Seçmen kayıtları	N	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Arazi ve emlak kayıtları	Y	N	N/A	N/A	N/A	N/A

Şeffaflık	Erişilebilirlik	Diğer verilerle birlikte işlenebilir mi?	Metaveri	Belgeler	Kapsamı geniş mi?	Toplam Puan
N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	0
N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	1
E	H	E	H	H	E	8.5
N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	1
E	E	E	H	H	E	7.5
E	E	E	H	H	E	7.5
E	E	E	H	H	E	9
E	E	H	H	H	E	7.5
E	E	H	H	H	E	5.5
N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	0
N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	1

ÖNERİLER

1. Cumhurbaşkanı, milletvekilleri, bakanlar ve tüm seçilmiş kamu görevlileri her yıl kendilerinin ve birinci dereceden yakınlarının mal varlıklarını kamuoyuna açıklamalıdır. Mal varlıklarındaki artış ile gayrimenkul gibi edinimlerinin kazançları ile uyumlu olup olmadığı kamuoyuna açıklanmalıdır.
2. Tüm seçim dönemlerinde (Cumhurbaşkanlığı Seçimleri, Milletvekili Seçimleri ve Yerel Seçimler), siyasi partilerin ve adayların kampanya bütçeleri, gelir kaynakları - nakdi ve aynı katkılar - ve harcamaları ayrıntılı olarak kaydedilmelidir. Uzman denetçiler bu kayıtları denetlemeli ve denetim raporlarını zamanında yayınlamalıdır.
3. Siyasi sistemde hesap verebilirliği ve şeffaflığı güçlendirmek için, denetim süreci daha kapsamlı olmalı ve siyasi iştiraklerin parti hesaplarıyla uyumunu izlemek, kayıt dışı katkıları kontrol etmek, mali denetimleri güçlendirmek, harcama belgelerini küresel standartlarla uyumlu hale getirmek ve yeterli kaynak ayırmak için eş zamanlı denetimleri içermelidir. Denetimi gerçekleştirecek bağımsız denetçiler ihale ve açık teklif yöntemi ile en az 3 kurum arasından seçilmelidir.
4. Komiteler, yasa tasarıları ve kararlarla ilgili her parlamento oylamasına ilişkin veriler tanımlanmalıdır. Oylamanın gerekçesine ilişkin ek veriler de bunlara dahil edilmelidir.
5. Kamu ihale mevzuatı, kamu hizmetleri, imtiyazlar ve kamu-özel sektör ortaklıkları da dahil olmak üzere kamu ihalelerine ilişkin 2014 AB Direktifleri ile uyumlu hale getirilecek ve şeffaflık artırılacak şekilde değiştirilmelidir. KÖİ operasyonlarının düzenlenmesi, kontrolü ve izlenmesine yönelik tutarlı bir yapı hayata geçirilmelidir.
6. Eşitsizliklerin giderilmesine yönelik stratejik politika belgelerinin hazırlanması ve eşitsizliklerle mücadele politikalarının geliştirilmesi için ilgili tüm toplumsal kesimlerin katılımıyla Toplumsal Cinsiyete Duyarlı ve Dezavantajlı Toplulukları Kapsayıcı Duyarlı ve Katılımcı Bütçeleme ilkelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.
7. Sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların bütçe hazırlık sürecine katılımının sağlanması, demokratik ve katılımcı bir bütçe yapım süreci için elzemdir. Türkiye'de, vatandaşın bütçe rehberi doğrultusunda orta vadeli program ve orta vadeli bütçe planı yayınlanmalıdır.
8. TÜİK'in kredibilitésinin ve makroekonomik istatistiklerin güvenilirliğinin ve kamuoyu güveninin sağlanması gereklidir. Bu güvenin sağlanmasında, TÜİK başkanının atanması ve görevden alınmasını gerektirecek olası nedenler konusunda, mesleki ve bilimsel bağımsızlığa gölge düşürmeyecek şeffaf ve profesyonel kriterler belirlemek de dahildir.
9. Vatandaşlar ile devlet arasında doğrudan bilgi alışverişini kolaylaştıran yasaların sayısının artırılması ve bu yollarla vatandaşların erişebileceği bilgilerin kapsamının genişletilmesi elzemdir.

10. Veri şeffaflığı için yasal çerçeveler oluşturulmalı ve etkinliğin ve caydırıcılığın sağlanması için kurallara uymayanlara yönelik cezalar uygulanmalıdır.
11. E-Devlet platformları aracılığıyla daha önceki hükümlerde belirtilen verilere erişim sistematik olarak sağlanmalıdır.
12. Çıkarılan yasalarda tutarlılık ve bütünlük sağlanmalı, yasalar arasındaki çelişkiler önlenmeli ve bu yasalar sürekli olarak güncellenerek çağa uygun hale getirilmelidir.
13. “Devlet sırrı” ve “ticari sır” gibi kavramlar istismarı önleyecek bir yasal çerçevede tanımlanmalı ve bilgi taleplerini engellemeye yönelik keyfi kararlar ortadan kaldırılmalıdır.
14. Kamu kurumları için denetim mekanizmaları geliştirilmeli ve kamuoyunun denetim mekanizmalarına olan güveni yeniden tesis edilmelidir. 4982 numaralı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu daha etkin hale getirilmeli ve cevapsızlık oranları düşürülmelidir.

SONNOTLAR

Corruption Perception Index, Turkey, 2023 Transparency International

<https://www.transparency.org/en/countries/turkey>

Open Budget Survey, Turkey, 2022 International Budget Partnership

<https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/turkey>

